

הלכות תפילין לזילה

קמו

ג קמן הודיע לשמור תפילין¹ במהרה שלא יפיה בהן ושלא ליטח בהם² ושלא יכנס בהן לבית הכסא³ אפילו לקטנים⁴ חייב אביו לקנות לו תפילין⁵ לחנכו במצות⁶.

ויש מי שאומר⁷ שקמן זה הוא בן י"ג שנה ויום א' אלא שלא הביא כ' שערות⁸ אבל פחות מכן אין בו דעת לשמור תפילין ואין מחנכין אותו בהן וכן נהגו⁹ במדינות אלו מקדם.

ועכשיו¹⁰ נהוגם לחנכו ב' וג' חדשים קודם הזמן¹¹:

לח מי הם החייבים בתפילין והפטורים וכו' ו"א מעיפים:

א חולה מעיים פטור מן התפילין¹² אפילו אין לו צער¹³ ואפילו הולך בשוקים וברחובות¹⁴ מפני שאין יכול לזוהר בהן היטב לשמור את עצמו בנקיות ואין לו להחמיר על עצמו בזה אלא בשעת קריאת שמע ותפלה¹⁵ והוא שנראה לו שיכול להעמיד את עצמו בנזף נקי¹⁶ (וכיזע ועשה מי שאינו יכול להשמר את עצמו מהפיח בשעת התפלה יתבאר בס' פ'):¹⁷

ב אבל שאר חולה¹⁸ אם מצטרף בחליו ואין דעתו מיושבת עליו מפני צער פטור מפני שאסור להסיר דעתו מהן ואם לאו חייב אף על פי שהוא חולה¹⁹:

ג נשים ועבדים כנענים פטורים מתפילין²⁰ מפני שהוא מצות עשה שהזמן גרמא²¹ שהרי שבת ויום טוב אינן זמן תפילין²² ואם רצו הנשים להחמיר על עצמן ולהניחן מוחין בידן מפני שאינן יודעות לשמור את עצמן בנקיות²³:

ד המניח תפילין צריך לזוהר מהרהור תאות האשה ואם אי אפשר לו כלא הרהורים טוב שלא להניחם²⁴ והוא שידוע לו בודאי שאי אפשר שלא ירהר אבל מספק לא ימנע ממצות תפילין²⁵:

ה אבל ביום ראשון של אבילות²⁶ דהיינו ביום הקבורה²⁷ אסור להניח תפילין²⁸ מפני

ג מ"א ס"ק א.
 ד תוס' כתובות ק', א ר"ה ונחת.
 ה מ"א שם.
 ו תשובת הרא"ש כלל ד ס"ה א. ש"ע סעף ב. וכ"ה לקמן ס"ה פ ס"ז.
 ז רמב"ם הל' תפילין פ"ד ה"ג. רמ"א סעף א וש"ע סעף ט.
 ח ראה חקרי הלכות ח"ה נפג. א.
 ט חשוה ברכות כ, א"ב.
 י רא"ש פ"ג ברכות ס"ג ג והל' תפילין ס"ה כג (ממשמעות) דגמרא ברכות כ, ב. ו. ועי' לעיל ס"ז סעף א. וש"ג.
 יא רא"ש הלכות תפילין שם. כדלעיל ס"ה לא סעף א.
 יב מהר"ם. הובא בכל בו ס"ה כא ובאורות חיים הל' תפילין ס"ה ג.
 יג מהר"ם. הובא בכל בו שם ובאורות חיים שם. ש"ע ורמ"א סעף ד.
 יד מ"א ס"ק ד.
 טו בדייתא מ"ק כא, א. סוכה כה, ב. מור וש"ע סעף ה.
 טז ט"ז ס"ק ג.
 יז לענין מנהג חב"ד ראה קנז וחתי יקן אל לבו אות יג אות יז. ולענין ק"ש ותפלה ראה לקמן ס"ה ע"ב.

יז סוכה טב, א.
 יח ספ"ה תרוימה מ"ק הל' תפילין (ר"ה אמר ר' ינאי).
 יט סמ"ק ס"ה קע. ש"ע סעף ג.
 יטו ש"י סוכה שם. רמ"א סעף ג.
 כ ע"י לקמן ס"ה מג סעף ג וש"ג.
 כא סוכה שם. מור וש"ע שם.
 כב רמב"ם הל' תפילין פ"ד ה"ג. רש"י סוכה שם ר"ה חייב בלילוב. ועי' לקמן ס"ה לפ סעף א. וראה לק"ש ה"ז ע' 234.
 כג בעל העיטור הל' תפילין ח"ו. רמ"א סעף ג.
 כד ראה לקמן ס"ה טז וי"ב. ס"ה תרוס ס"ה. וראה חב"י נחמ"א ס"ה, א. חקרי הלכות ח"ה טה, א.
 כה חו"א שם.
 כו מ"א ס"ק ד.
 כז וכ"ה מנהג חב"ד – ב' חדשים קודם הזמן, בתחילה בלא כרכה ואחר איהו שבועות בכרכה (פ' המגותים – ת"ח ע' 4). וראה אנ"ק ח"א ע' עג. ח"ד ע' כג. ולענין תפילין דר"ת עי' לעיל ס"ה לד ס"ז וש"ג.

סימון לח

א רב יהודה חזו"ק ק"י, א. מור וש"ע סעף א.
 ב ב"י. רמ"א סעף א.

הלכות תפילין לה

קמו

שהתפילין נקראין פאר¹⁰¹ שנאמר¹⁰² פארך הכוש עולך ואבל מעולל בעפר קרנו ואין נאה לתת פאר תחת אפר¹⁰³.

אבל כיום הב' חייב בתפילין¹⁰⁴ שעוקר המרידות אינו אלא יום אחד¹⁰⁵ שנאמר¹⁰⁶ ואחריתה כיום מר ומ"מ לא יניח עד אחר הניח החמה שאז כבר עבר מקצת זמן הראוי להנחת תפילין ואמרנינו¹⁰⁷ מקצת היום ככולו¹⁰⁸ כמ"ש ב"ד סי' שפ"ח¹⁰⁹ וכיון שהניח שוב אינו חולץ אפילו באו פנים הרשות¹¹⁰ דהיינו מנחמים הרשים¹¹¹ שלא היו אתמול אבל לכתחלה לא יניח בפניהם עד שילכו להם¹¹² (ודין תפילין במ' כאב יתבאר בס' תקנ"ה?):

ז' חתן ושושבינו וכל בני החופה בשעת המשתה פטורים¹¹³ מפני שמצוי בהן שכרות וקלות ראש¹¹⁴ ואע"פ שחייבין בקריאת שמע¹¹⁵ קורין קריאת שמע בלא תפילין¹¹⁶ וכן פטורין מן התפלה¹¹⁷ לפי שמתוך שמחת לבם לא יוכלו לבקוין¹¹⁸ משא"כ בקריאת שמע שמצות כוונתה אינו אלא בפסוק ראשון ברעבוד ובקל יוכלו ליישב דעתם לבקוין בפסוק ראשון והשאר יאמרו בלא כוונה¹¹⁹.

ועכשו שאין אנו מכוונים כל כך בתפלה גם בלא שמחת נישואין אין לחתן ולכל בני החופה לפטור את עצמן מהתפלה מחמת הסרון כוונה¹²⁰ וכן נוהגין שמפסקין המשתה כשמגיע זמן תפלה ונוהגין גם כן להניח תפילין¹²¹ שבין שמפסקין המשתה ועומדים ומתפללים שוב אין לחוש לקלות ראש בשעת התפלה משא"כ ברורות הראשונים שלא היו מפסקין המשתה כדי להתפלל והיו קורין קריאת שמע בתוך המשתה היו פטורין מתפילין שמא יבואו בהן לרדי קלות ראש שהוא מצוי בשעת המשתה.

ויש אומרים¹²² שחתן ושושבינו וכל בני החופה העוסקים במשתה נקראים עוסקים במצוה לענין שפטורין משאר מצוות לבן הם פטורים ג"כ מקריאת שמע¹²³ ואצ"ל מן התפלה וזמן התפילין אפילו בזמן הזה.

והמקול כסברא זו לא הפסיד¹²⁴ אע"פ שנוהגין כסברא הראשונה ולכן בימות הקיץ שלפעמים סעודת הנשואין היא נמשכת עד הבוקר פטורין מכולם ובלבד שיהא החתן מיסב עמוה שאז היא מצוה לסברא האחרונה:

ז' כותבין סת"ם¹²⁵ בשעה שעוסקין במלאכתן¹²⁶ וכן תגריהם וחגרי תגריהם שהם לוקחין כדי להוציאן למוכרין למי שצריך להם¹²⁷ ואין כוונתם כדי להשתכר¹²⁸ וכן כל העוסקים

לא בדייתא סוכה שם. מור וש"ע סעף ו זומ"א ס"ק ג.
 לב רש"י סוכה שם. ש"ע שם.
 לג ברייתא סוכה שם. כולקמן סי' ע ס"ג.
 לד זומ"א ס"ק ג.
 לה ברייתא סוכה שם.
 לו רש"י סוכה שם ד"ה פטורין.
 לז רש"י שם ד"ה חייבין, מ"א שם. וראה לקמן סי' ס ס"ה.
 לח דתוומת הדשן סי' ג.
 לט דמ"א בתשובה סי' קלב אות א. עולת תמיד ס"ק ת.
 מ דש"י סוכה כו, א ד"ה משום. ראה תרומת הדשן שם.
 מא כולקמן סי' וש"ע.
 מב זומ"א ס"ק ג.
 מג ברייתא סוכה שם כו, א.
 מד ב"י.
 מה דש"י סוכה שם ד"ה תגריהן.
 מז זומ"א ס"ק ת. ראה חקרי הלכות ח"ה נג, כ.

יח ברכות דף יא ע"א.
 יט דחוקאל כד, י.
 כ תוס' שם ד"ה שנאמר בשם פירש"י. וראה רש"י שם ד"ה אילנה רש"י בתובתו, ב ד"ה שנאמר.
 כא דש"י סוכה כה, ב. ר"ף פ"ג דמ"ק. ולענין תפילין דה"ת ראה נתיב החיים סי' רנז ס"ק ב.
 כב רש"י בסוכה שם. ר"ף שם.
 כג ענינים ת, י.
 כד פסחים ד, א.
 כה דרש"י פ"ג דמ"ק סי' לו. עיי' אליה זוטא ס"ק ב שבין דעת מור וש"ע סעף ת.
 כו סעף א.
 כז דבא במ"ק שם.
 כח זומ"א ס"ק ג.
 כט זומ"א ס"ק ה.
 ל סי' זה כשרע' רבנו לא הגיע לדרינו. וראה ש"ע המבחר שם סעף א. ומנהג חב"ד ראה ס' המגנים ע' 47.

הלכות תפילין לה

קמח

במלאכת שמים פטורין מהנחת תפילין¹⁰⁰ כל היום וזאת בשעת קריאת שמע ותפלה¹⁰¹ כדי לקבל [עלין] עול מלכות שמים¹⁰² שלמה¹⁰³ וגם שלא יעידו עדות שקר בעצמם¹⁰⁴.

במה דברים אמורים¹⁰⁵ כשאנחנו עוסקים במלאכתם בשעת קריאת שמע אבל אם הם עוסקים איצ' להפסיק משום קריאת שמע¹⁰⁶ ותפלה¹⁰⁷ אפילו אם יעבור זמנם אלא שלכתחלה¹⁰⁸ אמורים להתחיל משהגיע סמוך לזמן קריאת שמע (עין סי' ע"ב¹⁰⁹).

אבל אם התחילו קודם לכן או אפילו התחילו באיסור¹¹⁰ אין צורך להפסיק לקריאת שמע אף על פי שיש להם שהות¹¹¹ לעסוק במלאכתם אחר קריאת שמע וקריאת שמע הוא מצוה עוברת¹¹² אף על פי כן כל העוסק במצוה¹¹³ פטור ממצוה אחרת אפילו אפשר לו לקיים שתיהן¹¹⁴ לפי שכל שעוסק במלאכתו של מקום לא הייבתו תורה לטרוח ולקיים מצוה אחרת אף על פי שאפשר לו¹¹⁵.

ולכן המשמר את המת פטור מתפילין ומקריאת שמע ומתפלה ומכל המצוות¹¹⁶ אע"פ שיכול לקיים כל המצוות¹¹⁷ וכן החופר קבר למת פטור מכולם¹¹⁸ אע"פ שנה מעמי¹¹⁹ שגם בשעת נטוה נקרא עריין עוסק במצוה שעל ידי כך יתחזק כחו לחזור ולהפטר¹²⁰ ולכן הוא פטור אז אע"פ שיכול.

אבל מי שלבש בתפילין¹²¹ אע"פ שמקיים מצוה¹²² אינו נקרא עוסק במצוה להפטר מכל המצוות אלא בשעה שלובש אבל לא אח"כ כשהולך בהן כל היום.

וכן מי שמצא אבדתו של חברו¹²³ ומשמרה בחיבתו אע"פ שמקיים מצוה¹²⁴ אינו נקרא עוסק במצוה להפטר מכל המצוות כל זמן היותה בתוך חיבתו וכן כל כיוצא בזה.

ואפילו כשעוסק במצוה אחת ונודמנה לו מצוה אחרת¹²⁵ ויכול לעשות שתיהן כאחת בלא שום מורה מהיות טוב אל תקרא רע¹²⁶ יוצא ידי שתיהן ולא אמרו שכל העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא כשצריך לטרוח מירחא בעשיה האחרת מורה אחר אבל לא כשטורח אחר לשתייהן וכדרכו במצוה הראשונה יכול לצאת ידי שתיהן:

ך המצטרף¹²⁷ אפילו מצטרף מפני הצינה¹²⁸ וכן כל מי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו¹²⁹

מזו ברייתא שם.
מח ב"י. שריע סעף ה.

מט ב"י. כדלקמן סעף ט (עני"ש). ושי"ג. וראה לקמן סי' סו סי' ע"א. וראה גם לעיל סי' כה סי' ע"ג ושי"ג.

נ ברכות ד', סוף ע"ב. רבינו יונה ברכות שם (הובא בב"י רש"י סי' כה).

נא כדלעיל סי' כה ושי"ג. ועי' לקמן סי' שכתב רק מעט הראשון.

נב דרכי משה. הרי"א סעף ה. ה"א סי' מ.

נג עי' לקמן סי' ע' ס"ד לענין עוסק בצרכי רבים בניגוני רהיני דוקא כשאין בו ששתליל אלא הוא, ושפ"ט טוב שקרא פסוק ראשון ובשכ"ל¹³⁰ ודוברת יצ"א אמר אפשר.

נד וראה גם לקמן סי' עב סי' א. סי' קו סי' ד.

נה עי' לקמן סי' צג סי' ב. סי' קו סי' א.

נו סעף ב.

נז פרי חדש סי' עב סעף ב.

נח מוכח בה"ב.

נט כדלקמן סי' נח סי"ג.

ס מוכח בה"א. וראה ברכות יא, א; זו, א.

סא ר"ן מוכח שם. התנות אשריו פ"ב דמוכה סי' ו

מז ברייתא שם.

מח ב"י. שריע סעף ה.

מט ב"י. כדלקמן סעף ט (עני"ש). ושי"ג. וראה לקמן סי' סו סי' ע"א. וראה גם לעיל סי' כה סי' ע"ג ושי"ג.

נ ברכות ד', סוף ע"ב. רבינו יונה ברכות שם (הובא בב"י רש"י סי' כה).

נא כדלעיל סי' כה ושי"ג. ועי' לקמן סי' שכתב רק מעט הראשון.

נב דרכי משה. הרי"א סעף ה. ה"א סי' מ.

נג עי' לקמן סי' ע' ס"ד לענין עוסק בצרכי רבים בניגוני רהיני דוקא כשאין בו ששתליל אלא הוא, ושפ"ט טוב שקרא פסוק ראשון ובשכ"ל¹³⁰ ודוברת יצ"א אמר אפשר.

נד וראה גם לקמן סי' עב סי' א. סי' קו סי' ד.

נה עי' לקמן סי' צג סי' ב. סי' קו סי' א.

נו סעף ב.

נז פרי חדש סי' עב סעף ב.

נח מוכח בה"ב.

נט כדלקמן סי' נח סי"ג.

ס מוכח בה"א. וראה ברכות יא, א; זו, א.

סא ר"ן מוכח שם. התנות אשריו פ"ב דמוכה סי' ו

הלכות תפילין לחלמ

קמט

ואי אפשר לו ליישב דעתו¹⁰⁷ פטור מן התפילין מפני שאסור להסירה דעתו מן התפילין¹⁰⁸ אבל אם אפשר לו ליישב דעתו¹⁰⁹ חייב ליישב דעתו ולהניח שהרי אבל חייב מיום ב' ואילך אע"פ שמוצמער⁹ ואין דעתו מיושבת מפני שיש לו ליישב דעתו ושלא להצמער:

ט הקורא בתורה⁸⁹ פטור מהנחת תפילין כל היום דהיינו שא"צ להפסיק מלימודו להנחם⁹⁰ (זולת⁹¹) בשעת קריאת שמע ותפלה כדי לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה⁹² ואע"פ שכל מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים חייב להפסיק כדי לעשותה כמו שיתבאר כ"ד סימן ר"מ⁹³ מ"מ בתפילין⁹⁴ נאמר בהן⁹⁵ לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך וזה שכבר יש תורת ה' כפיהו א"צ לאות ולזכרון⁹⁶.

ואם רצה להפסיק ולהניח יכול ג"כ לכתב עליהם שאע"פ שפטור מלהפסיק בשבילן מ"מ כיון שרוצה להפסיק מלימודו הרי הוא חייב בתפילין מוד שמפסיק⁹⁷:

י לא יחלוץ תפיליו בפני רבו⁹⁸ שמולול הוא בכבודו שמוגלה ראשו בפניו⁹⁹ אלא יפנה לצד אחר מפני אימתו ויהלוצין שלא בפניו¹⁰⁰:

יא היה צריך לתפילין ולמוזוה ואין ירו משנת לקנות שניהם תפילין קודמין מפני שהם חובות הנק'ים¹⁰¹ ועכשיו שאין מנחחים תפילין אלא בשעת קריאת שמע ותפלה אם אפשר לו לשאול תפילין מאחרים¹⁰² לקריאת שמע ותפלה מוזוה קודמת שאי אפשר בשאלה¹⁰³. (מנודה אם מותר בתפילין¹⁰⁴ יתבאר ב"ד סי' של"ד¹⁰⁵):

למ מי הם הכשרים לכתוב תפילין ולקנות מהם וכו' י"א סעיפים:

א תפילין שכתבן עבד כנעני או אשה או קטן¹⁰⁶ אפילו הוא בן י"ג שנים אלא שאינו יודע בוראי שהביא ב' שערות¹⁰⁷ ועדיין אינו בן י"ח שנה¹⁰⁸ שנוכל לומר מן הסתם הביא כבר

- עז** ב"ח. מ"א ס"ק יב.
- עח** רמב"ם שם. כדלעיל רס"י כח.
- עט** ב"ח. מ"א שם. ועי' לקו"ש ה"ד ע' 152. יג"ת (ג.)
- פ** ה"ב ח' ע' מב.
- פא** מ"א ס"ק י. וראה ב"ח.
- פב** מחכיתאא פשתא בא (מ"ב יז). תוס' י"ד י"ז, א ד"ה קקפתא.
- פג** אור זרוע ע"א סי' תקלא. מודקי הלכות תפילין (הובא בב"י). וכיזן חששן השורע שכתב וסיח הוסיף "מהחזק" מה שלא כ"כ בסעף א, ג, וט', דרוק. ע"י ב"י שלא הסכים להניטור (הלכות תפילין ח"ו הובא ברא"ש הלכות תפילין סי' כט ובמור) ושהרי מ"א בס"ק יג.
- פד** הרב רבינו יונה פ"ב ברכות (פג, א) ד"ה למוטרא דלא בעי כוונה.
- פע** כדלעיל סי' ושי"ג.
- פה** סי' ה' זה כש"ע רבינו לא הניע ליריע, ועי' ש"ע שם סי"ב – לענין מנות כבוד אב. וראה גם לקמן סי' רג קול"א ס"ק"ב אבל עי' לקמן סי' תגור סי"ח שמוציין לסי' רמו (ס"ח) במירוי בת"ח, וכבר חילוק זה (בין אפשר לעשותה ע"י אחרים או לא) בת"ח (משא"כ בשאר המצוות שרודה גם אם א"א לעשותה ע"י אחרים, כדלעיל סי' ושי"ג). וכו"ה בהל' ת"ח פ"ד ה"ב וראה גם שם פ"ג ה"א ובקול"א שם סק"א. ולענין ת"ח רביים ע"ש פ"ד ה"ד. לקמן סי' קו ס"ד.
- פו** מביתאא שם. הובא ברבינו יונה שם.
- פז** שנות יג, פ.

- פח** ר"ן ר"ה שם (ר"ה בנינים רקא אמרי בית הלל).
- פט** ב"י. ולכ"י מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים ראה בתל' ת"ח פ"ג ק"א א (קמע המתחיל: אבל מ"ש הב"ש) ד"גם אם אינו מפקס בת"ח אלא הוא מופקס ועומד בלא"ה ... הבריה ב"דו להתחיל מוד בת"ח ולפטר מקיום המצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים" ע"ש.
- צ** רבי יוחנן סנהדרין ק"א, ב. מור וש"ע סעף יא. וראה לעיל סי' כז סכ"ד.
- צא** רש"י שם. ט"ז ס"ק ד. מ"א ס"ק ד דעת השורע. וראה גם לעיל סי' כה סמ"ב.
- צב** רש"י שם. ש"ע שם.
- צג** רב הגא' ירושלמי מנחה פ"ד ה"ב. ראו"ש הלכות תפילין סי' ל. מור וש"ע סעף יב ומ"א ס"ק מג.
- צד** כדלעיל ל"ד סי' ט. סי' כה סל"ה.
- צה** מ"א שם.
- צז** ראה מ"ק מג, א. ב"י וש"ע סעף יג.
- צח** עיי' שם בש"ך ס"ק יב.

סימן לט

- א** ברייתא גיטין מה, ב.
- ב** שבדאורייתא אין מוטבין כוח על החוקת, כדלקמן סי' נה סי' וראה לקמן סי' קבח סמ"ט. סי' קצט סמ"ט. סי' רעא סי' י.
- ג** מ"א ס"ק א. וראה מאסף לכל המהנות סי' לט סי' ז. חקרי הלכות ח"ה סב, ב. יג"ת (ג.) ה"ב ח' ע' מד.